

Individualizacija procesa učenja u primarnom obrazovanju u suradnji sa zavičajnim muzejom u Bjelovaru

---

Krmpotić, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:156913>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Učiteljski studij

Lucija Krmpotić

**Individualizacija procesa učenja u primarnom
obrazovanju u suradnji sa zavičajnim muzejom u
Bjelovaru**

Diplomski rad

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu
Učiteljski studij

Individualizacija procesa učenja u primarnom obrazovanju u suradnji sa zavičajnim muzejom u Bjelovaru

Diplomski rad

Student/ica:

Lucija Krmpotić

Mentor/ica:

doc. dr. sc. Tamara Kisovar Ivanda

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Lucija Krmpotić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Individualizacija procesa učenja u primarnom obrazovanju u suradnji sa zavičajnim muzejom u Bjelovaru** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2022.

SAŽETAK

Individualizacija procesa učenja u primarnom obrazovanju u suradnji sa zavičajnim muzejom u Bjelovaru

Učenje je temeljni proces svakog pojedinca. Započinje spontano od najranije dobi te se nastavlja kroz cijeli život u školi, ali i van škole. Danas se koriste različiti načini učenja i poučavanja, kao i različite strategije učenja koje učenicima pomažu da nastavno gradivo usvoje na što jednostavniji i kvalitetniji način. Sve više se naglasak tokom nastavnog procesa stavlja na individualizaciju učenja te se ističu razlike između učenika kako bi se svakome moglo pomoći da postigne najbolje moguće rezultate. Uz individualizaciju nastavnog procesa u školi, sve se više iskazuje važnost suradnje škola i ostalih ustanova poput muzeja i knjižnica koje na različite načine mogu pomoći učenicima pri individualizaciji nastave. U ovom radu prikazani su rezultati analize polustrukturiranih intervjua učiteljica osnovnih škola te muzejskih kustosa koji odgovaraju na pitanja o načinima individualizacije nastave, najprimjerenijim kurikulumskim sadržajima te prednostima i teškoćama takvog oblika suradnje.

Ključne riječi: učenje, poučavanje, strategije učenja, individualizacija nastave, učenici s teškoćama, daroviti učenici, suradnja, knjižnice, muzej

SUMMARY

Individualization of the teaching process in primary education in cooperation with the native museum in Bjelovar

Learning is the fundamental process of every individual. It begins spontaneously from an early age and continues throughout life in school and outside of school. Today, different ways of learning and teaching are used, as well as different learning strategies that help students learn the teaching material in a simpler and better way. During the teaching process, more and more emphasis is placed on the individualization of learning and the differences between students are emphasized so that everyone can be helped to achieve the best possible results. Along with the individualization of the teaching process at school, the importance of cooperation between schools and other institutions such as museums and libraries, which can help students in different ways to individualize teaching, is increasingly being expressed. This paper presents the results of the analysis of semi-structured interviews of elementary school teachers and museum curators who answer questions about ways to individualize teaching, the most appropriate curriculum content, and the advantages and difficulties of this form of cooperation.

Key words: learning, teaching, learning strategies, individualization of teaching, students with difficulties, gifted students, cooperation, libraries, museum

SADRŽAJ

1. UVOD	8
2. UČENJE I POUČAVANJE	9
2.1. UČENJE	9
2.1.1. STILOVI UČENJA	10
2.2. POUČAVANJE	10
2.2.1. PREDAVAČKA NASTAVA	11
2.2.2. PROBLEMSKA NASTAVA	11
3. TEORIJE UČENJA I PRISTUPI UČENJU	13
3.1. KONSTRUKTIVISTIČKI PRISTUP UČENJU	13
3.1.1. VOĐENO ISTRAŽIVAČKO UČENJE	14
3.2. BIHEVIORISTIČKI PRISTUPI UČENJU	15
3.3. KOGNITIVISTIČKI POGLEDI NA UČENJE	15
4. STRATEGIJE UČENJA	17
4.1. PRIMJERI STRATEGIJA UČENJA	18
5. INDIVIDUALIZACIJA UČENJA	21
5.1. RAD S UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U UČENJU	22
5.2. RAD S DAROVITIM UČENICIMA	24
6. SURADNJA ŠKOLA I USTANOVA	25
6.1. SURADNJA S KNJIŽNICAMA	25
6.2. SURADNJA S MUZEJIMA	26
6.2.1. MUZEJSKA PEDAGOGIJA	28
6.3. SURADNJA SA STRUČNJACIMA	28
6.4. KORIŠTENJE OSTLIH RESURSA	29
7. ISTRAŽIVANJE	30
7.1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	30
7.1.1. PREDMET ISTRAŽIVANJA	30
7.1.2. CILJ I ISTRAŽIVAČKA PITANJA	30
7.1.3. METODA ISTRAŽIVANJA I ISPITANICI	30

7.2. PRIMJER SURADNJE ŠKOLA I MUZEJA.....	32
7.3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	42
8. ZAKLJUČAK	49
9. POPIS LITERATURE	51
10. POPIS SLIKA	53
11. POPIS TABLICA.....	54

1. UVOD

Učenje je proces koji se odvija svakodnevno i od najranije dobi. Djeca spontano uče osnovna kretanja, govor, ponašanje i slično. Svi spontani oblici učenja utječu i na školsko učenje koje se može provoditi na različite načine. Kroz povijest su se javljale različite definicije i značenja pojma učenje, te ni danas ne postoji jedna definicija oko koje se svi stručnjaci slažu. Glavni pojam koji se povezuje uz učenje je poučavanje. U suvremenom školskom sustavu, proces poučavanja provodi se na različite načine, ovisno o skupini učenika i o nastavniku. Javljaju se različiti oblici nastave koji se često kombiniraju s obzirom na potrebe u odnosu na nastavne zahtjeve.

Poznato je da se svi učenici međusobno razlikuju te da uče na različite načine i različitom brzinom. Za uspješnost nastavnog procesa, od velike važnosti je obratiti pozornost na potrebe svih učenika određenog razreda te ovisno o njihovim potrebama prilagoditi način poučavanja. Za dobrobit učenika vrlo je važno od samog početka školovanja naučiti ih kako učiti na što jednostavniji i efikasniji način te kako koristiti razne strategije koje im mogu pomoći u učenju.

Danas se sve više ističe individualizacija učenja kao oblik nastavnog rada. Učenici se mogu razlikovati u različitim aspektima kao što su sposobnosti, inteligencija, predznanje, različiti interesi i slično. Kroz individualizirani oblik nastavnog procesa naglasak se stavlja na prilagođavanje nastavnog pristupa svakom učeniku posebno. Također, posebnu pozornost treba se obratiti i na učenike s određenim teškoćama te na darovite učenike. Velik je broj različitih teškoća koje se mogu pojaviti, stoga je od velike važnosti na vrijeme učenike uputiti određenim stručnjacima te sukladno dijagnozi prilagoditi način rada. Darovite učenike treba poticati u razvoju njihovih interesa te ih na prikladan način poticati u daljnjem razvoju. Osim prilagodbe nastavnog procesa, vrlo je važno u obrazovni proces uključiti i razne druge ustanove što osigurava bolje i kvalitetnije obrazovanje za sve učenike. Suradnja se najčešće provodi sa knjižnicama i muzejima.

2. UČENJE I POUČAVANJE

2.1. UČENJE

Pojam učenje podrazumijeva sve promijene ponašanja koje su rezultat iskustva i vježbanja. Učenje je proces relativno trajnih promjena individue, koje se očituju u njegovom promijenjenom načinu ponašanja. Izuzev raznih vještina, navika i znanja u užem smislu, učenjem se stječu te se pod utjecajem učenja izmjenjuju interesi, vrijednosti i stavovi, usvaja se govor te razne vrednote i norme ponašanja (Grgin, 2004). Nužno je obratiti pozornost na svaki aspekt učenja te svakom učeniku pristupiti individualno. Naravno, kroz godine su se javljale razne definicije učenja, pa se tako učenje se može definirati i kao promjene u ponašanju pojedinca koje proizlaze is pravilnosti u samoj okolini pojedinca (De Houwer, Barnes-Holmes, Moors, 2013).

Tijekom procesa učenja pojedinac može steći nove oblike ponašanja ukoliko ima dovoljno razvijene sposobnosti za učenje, ako je dovoljno motiviran te uz odgovarajuće vanjske prilike. Sposobnosti, motivacija i vanjske prilike ističu se kao temeljni uvjeti uspješnog učenja. Sposobnost, kao jedan od intrinzičnih uvjeta učenja, shvaća se kao postojanje potencijalnog dinamičkog sustava koji omogućuje aktivnosti učenja. Prilikom procesa učenja, određene sposobnosti su više uključene od ostalih, ovisno o dobi učenika te o zadacima s kojima se susreće. Motivacija je također intrinzični uvjet učenja. Motiviranost za učenjem pretpostavlja posjedovanje dovoljno trajne te dovoljno snažne unutarnje pobude za izvršavanje aktivnosti učenja, koja može proizlaziti iz sposobnosti, interesa, sklonosti te potreba. Pored ostalog, bitno je istaknuti i vanjske prilike koje uvelike utječu na sami proces učenja. Neke od vanjskih prilika uključuju mogućnost školovanja, raspolaganje potrebnom literaturom, udžbenicima i ostalim materijalima te raspolaganje prikladnim prostorom za učenje i potrebnim vremenom. Osim navedenog, u vanjske prilike ubrajaju se i metode i tehnike koje se koriste za razumijevanje i reprodukciju sadržaja koji se usvaja (Grgin, 2004). Za uspješnost procesa učenja važno je da se što više potrebnih elemenata uskladi kako bi rezultati samog procesa bili što bolji te pridonijeli uspjehu svakog učenika.

2.1.1. STILOVI UČENJA

Stil učenja može se definirati kao način kojim pojedinac pristupa procesu učenja. Prilikom opisivanja različitih stilova učenja najčešće se spominju tri temeljna intelektualna stila, a to su tip I, tip II i tip III. Tip I i tip II predstavljaju ekstreme prema kojima tip I predstavlja učenika koji je kreativan, originalan, pronalazi svoj put te je za njega karakteristično dubinsko učenje, refleksija i divergentno mišljenje, a tip II predstavlja učenika koji se drži tradicionalnih postupaka i mišljenja, učenik koji poštuje mišljenje autoriteta, karakterizira ga površinsko učenje te se karakterizira kao analitičko-sekvencijski mislitelj. Za razliku od njih, tip III se pomiče unutar ekstrema ovisno o situaciji u kojoj se nađe (Woolfolk, 2016). Osim navedene podjele, učenici se dijele i na vizualne te na verbalne učenike. Za vizualne učenike karakteristično je da preferiraju primati informacije kroz slike te razne grafičke prikaze dok verbalni učenici preferiraju primanje informacija pomoću riječi.

Također, često se spominje i koristi podjela švicarskog psihijatra i psihologa, Carla Gustava Junga, koja uključuje četiri kognitivna stila: osjetilni, emotivni, misaoni i intuitivni. „Svi ljudi posjeduju sva četiri kognitivna stila. Ipak, jedan je stil uvijek izraženiji od ostalih, poput svojevrsnog dominantnog gena koji stoji nasuprot recesivnim genima pojedinca. Za osjetilne pojedince karakteristično je da razmišljaju realistično, da svoje zaključke temelje na činjenicama i vlastitom iskustvu. Emotivne tipove pokreću osjećaji, njihov vlastiti sustav vrijednosti, stavova, motiva i potreba. Misaone tipove karakteriziraju logičnost, organizacija, red, disciplina i ljubav prema kontroli. Intuitivni tipovi vole teoretizirati i filozofirati, razmišljati na višim razinama apstrakcije, kreativni su i imaju dobro razvijenu maštu (Jerčić, Sitar, 2013: 37).“ Svaki od navedenih stilova potrebno je uvažiti te učenicima pružiti mogućnost otkriti koji im stil najbolje odgovara. Također, učenike treba naučiti koristiti određeni stil te u najvećoj mjeri olakšati i povećati kvalitetu samog učenja.

2.2. POUČAVANJE

Koncept poučavanja povezuje se s raznim aktivnostima učenja te se učenje i poučavanje zajedno ističu kao temeljne aktivnosti nastavnog procesa. Razlikuje se više metoda poučavanja koje je potrebno vrednovati u odnosu na vrstu učenja koju izazivaju, potiču ili podupiru. S obzirom na to da se proces učenja može odvijati bez poučavanja, samo poučavanje je potrebno usmjeriti prema učenju, odnosno prema različitim kvalitetama procesa (Terhart, 2001). Danas se javlja velik broj različitih metoda i načina poučavanja koje učitelji

koriste u nastavi. No, ipak, najčešće se spominju i koriste u praksi predavačka ili frontalna nastava te problemska nastava.

2.2.1. PREDAVAČKA NASTAVA

Frontalna nastava je prikladna kada učitelj želi predstaviti određeni sadržaj iz područja znanja ili problematike, a učenici taj sadržaj poslije trebaju usvojiti i zadržati u svom znanju i mišljenju. „Utoliko ta metoda u institucionalnom pogledu odgovara razumijevanju škole koja ističe njezinu funkciju prenošenja znanja, a u profesionalnom pogledu shvaćanju nastavničkog zanimanja koje isto tako toj zadaći pridaje središnje značenje. Pod tim je uvjetima "frontalna nastava" podjednako razumljiv kao i primjeren metodički način (Terhart, 2001: 150).“ U ovom nastavnom obliku učitelj se nalazi u izravnom odnosu sa svojim učenicima te djeluje kao posrednik između učenika i nastavnog sadržaja.

Nerijetko se ističu problemi i nedostaci frontalne nastave, a osobito se kritizira preopterećenost učenika te opsežnost nastavnog sadržaja, pretjerana želja za uspjehom, češće učenje napamet bez razumijevanja,... No, bez obzira na velik broj teškoća i problema, frontalna nastava i dalje prevladava u školskoj svakodnevnici te je bitno istaknuti i neke pozitivne strane. Frontalna nastava je vrlo ekonomična zato što u velikoj mjeri pomaže štedjeti vrijeme, didaktički je vrlo jednostavna metoda, te uvelike olakšava disciplinske mjere učitelja. Također, frontalna nastava je izrazito pogodna na specifične nastavne sadržaje. „...frontalnu nastavu treba prihvatiti kao nastavnu metodu i onda kada kod učenika možemo pretpostaviti jednako predznanje ili predrazumijevanje. I naposljetku, frontalna nastava je prihvatljiva i opravdana kada kod svih učenika možemo pretpostaviti jednak interes za nastavni sadržaj (Terhart, 2001: 153).“

2.2.2. PROBLEMSKA NASTAVA

Metoda usmenog izlaganja potječe ponajviše od pasivne uloge učenika, no primjenjuje adekvatne nastavne postupke te podupire pasivnost. Cilj otkrivajućeg učenja je modelirati spoznaje koje nadmašuju izloženi materijal. Proces nadilaženja informacija može se protumačiti kao proces rješavanja problema. Osim što se otkrivajuće učenje može opisati kao proces rješavanja problema, također se može promatrati kao obrada podataka, heurističko učenje te nesigurna spoznaja. „U procesu otkrivanja ne stječe se samo novo znanje niti samo

nove sposobnosti, već se istodobno na višoj razini razvija znanje kako se u otvorenim, problematičnim situacijama možemo služiti već postojećim znanjem, već postojećim sposobnostima (Terhart, 2001: 158).“ Kroz problemsku nastavu se potiče stvaralačko mišljenje učenika te ih se stavlja u aktivni položaj u kojemu se učenik izdvaja kao istraživač, a učitelj kao organizator. Iako se ovaj oblik nastave može provoditi i kroz individualni rad, veća je učinkovitost prilikom grupnog rada.

3. TEORIJE UČENJA I PRISTUPI UČENJU

Do danas su istražene i razvijene razne teorije i pristupi učenju, a neki od njih koje su više istaknute te se češće spominju i koriste u praksi su konstruktivistički pristup učenju, bihevioristički pristupi učenju te kognitivni pogledi. S obzirom na različite karakteristike različitih pristupa, svaki učitelj i nastavnik može birati pristup koji njemu najbolje paše te ovisno o potrebama učeničke skupine.

3.1. KONSTRUKTIVISTIČKI PRISTUP UČENJU

Konstruktivističke teorije učenja te sam konstruktivizam svoja utemeljenja imaju u epistemologiji i ontologiji. Konstruktivizam se smatra modelom racionalne spoznaje, u odnosu na metafizički pristup koji je temeljen na opisivanju realnog svijeta. Početkom 20. stoljeća dolazi do odvajanja konstruktivizma od same filozofske misli te se počinje proučavati i u raznim znanstvenim područjima (Topolovčan, Rajić, Matijević, 2017). Konstruktivistički pristupi se temelje na stajalištu prema kojemu je učenje aktivan proces, individualan za svaku osobu. Ovaj pristup je osnovan na iskustvima i znanjima koja su već naučena.

Konstruktivističko učenje i poučavanje se temelji na aktivnim procesima i na izgradnji znanja koje proizlazi iz učenja kroz rad. Ako je dijete aktivno tijekom procesa učenja i istražuje, ne može se tvrditi da postoji isključivo jedan oblik znanja. Vigotski tvrdi da dijete može rješavati zadatke uz pomoć te kategorizira vještine prema rješavanju problema. Na temelju toga utvrđuje tri kategorije vještina: vještine koje učenik ne može ostvariti, vještine koje učenik može imati, vještine koje učenik može izvesti uz pomoć (Pšunder, Ribič Hendrih, 2010.). Učenicima je potrebna pomoć na samom početku učenja za razvoj odgovarajućih strategija te učitelj učeniku treba ponuditi podršku u smislu ohrabrenja, savjeta ili dijeljenja zadataka na manje cjeline. S obzirom na to da se ističe razvojni aspekt učenja i poučavanja, znanje je potrebno mjeriti formativnim ispitom, a ne sumativnim ocjenjivanjem. Formativnim ocjenjivanjem omogućeno je praćenje individualnog napretka. Povratna informacija je od temeljnog značaja te je i sam učenik aktivno uključen u proces ocjenjivanja, dok refleksija i rezultat učitelju predstavljaju povratnu informaciju.

3.1.1. VOĐENO ISTRAŽIVAČKO UČENJE

U sklopu konstruktivističkog pristupa učenju bitno je naglasiti kako je ono ključno ishodište prilikom provedbe vođenog istraživačkog učenja, a temelji se na teoriji Johna Deweya. Osnovna pretpostavka na kojoj je temeljeno vođeno istraživačko učenje je proces konstruiranja. „Dewey je objasnio da 'kod obrazovanja nije stvar u tome da se govori i da vam govore, nego je to aktivan i konstruktivan proces'. Upozorio je: 'Prevelika se važnost pridaje akumulaciji i usvajanju informacija s ciljem reprodukcije pri odgovaranju i ispitivanju. Znanje u smislu informacije predstavlja radni kapital, nezamjenjiv resurs za daljnje istraživanje kako bi se doznalo ili naučilo više' (Dewey, 1915., 158). Vođeno istraživačko učenje temelji se na tom konceptu informacije kao 'radnom kapitalu' za konstruiranje razumijevanja i znanja za svakog učenika (Kuhlthau, Maniotes, Caspari, 2019: 36).“ Za vođeno istraživačko učenje može se naglasiti kako je ono značajno kao osnova za cjeloživotno učenje. Kroz ovaj oblik učenja koristi se veći broj različitih izvora te učenici i učitelji zajedno surađuju. Također, učenike se uključuje u svaku fazu učenja, od planiranja na samome početku rada, pa sve do završnog rada.

Temelj vođenog istraživačkog učenja uključuje šest osnovnih načela koja se temelje na teorijama Brunera, Deweya, Vigotskog, Piageta i Kellyja. „Vođeno istraživačko učenje usvaja te koncepte i prilagođuje ih kao načela učenja u suvremenim školama.

1. Djeca uče aktivnim sudjelovanjem i razmišljanjem o iskustvima.
2. Djeca uče nadogradnjom onoga što već znaju.
3. Djeca razvijaju mišljenje višeg reda pomoću vodstva u ključnim točkama procesa učenja.
4. Djeca se razlikuju po načinima i oblicima učenja.
5. Djeca uče socijalnom interakcijom s drugima.
6. Djeca uče putem poduke i iskustva u skladu sa svojim kognitivnim razvojem (Kuhlthau, Maniotes, Caspari, 2019: 40).“

3.2. BIHEVIORISTIČKI PRISTUPI UČENJU

Karakteristika biheviorističkog pristupa je zalaganje za odbacivanje svakog navođenja unutarnjih misaonih stanja koji se ne mogu izmjeriti i promatrati. „Ponekad se tvrdi da su bihevioristi odbacili zamisao o postojanju unutarnjih misaonih procesa, ali to nije posve točno. Naime, tvrdili su da ta stanja nisu dostupna istraživaču te da ne postoji pravi razlog zbog kojega bi se moglo pretpostaviti da zakoni koji upravljaju vidljivim ponašanjem vrijede i za misaone aktivnosti (ur. Desforges, 2001: 20).“

U biheviorističkom pristupu učenja i poučavanja, princip kažnjavanja se uglavnom izbjegava zbog posljedica koje se teško mogu predvidjeti. Postoji više principa u biheviorizmu koji se mogu učinkovito primijeniti kako bi se pojedincima prema kojima je pristup usmjeren pomoglo da postignu željeni cilj. Bihevioralna metoda je učinkovita kada su predispozicije za učenje loše, kao na primjer nedovoljno prethodno znanje, niska inteligencija ili povećana anksioznost. Učitelji trebaju biti dobro upoznati sa bihevioralnim pristupima učenju i poučavanju s obzirom na to da su izrazito značajni za obrazovanje, što značajno povećava vjerojatnost da će bolje razumjeti učenikovo ponašanje u različitim situacijama te im moći pomoći (Pšunder, Ribič, Hendrih, 2010). Prema biheviorističkom pristupu, iskustvo s određenim posljedicama značajno utječe te određuje buduće ponašanje svakog pojedinca. Ključno je u nastavnom procesu na ispravan način upotrijebiti bihevioralne metode kako bi se svakom učeniku pomoglo na najbolji mogući način.

3.3. KOGNITIVISTIČKI POGLEDI NA UČENJE

Kognitivistički pogledi na učenje mogu se definirati kao filozofska orijentacija za koju svi kognitivistički teoretičari dijele zajedničke osnovne zamisli. To je općeniti pristup koji učenje percipira kao aktivan mentalni postupak stjecanja, zapamćivanja te upotrebe znanja. Kognitivistički pogled na učenje gleda kao proširenje, ali i primjenu razumijevanja koje već postoji. Kognitivna perspektiva u pojam znanje uključuje specifično znanje iz određenog područja kao što su povijest, fizika, matematika, rukomet, ali također uključuje i opće kognitivne sposobnosti u koje se ubrajaju rješavanje problema, razumijevanje jezika ili planiranje. Specifično znanje određenog područja definira se kao informacija koja je u određenim situacijama korisna ili koja se najčešće odnosi na pojedinu određenu temu, dok je opće znanje informacija koja može biti korisna samo pri izvršavanju različitih vrsta zadataka,

odnosno informacija koja se fokusira na razne situacije. „Rana shvaćanja pamćenja kao procesa obrade informacije koristila su računalo kao model za pamćenje. Poput računala, ljudski mozak prima informacije, radi nešto s njima kako bi im promijenio oblik i sadržaj, pohranjuje ih, dosjeća ih se kad su mu potrebne i generira reakcije na njih. Za većinu kognitivističkih psihologa, računalni model tek je metafora za ljudsku mentalnu aktivnost (Woolfolk, 2016: 236).“ Senzorno pamćenje određeno je kao početna faza obrade u kojoj se svi podražaji pretvaraju u informacije koje se mogu razumjeti. Iako je kapacitet senzornog pamćenja vrlo velik, samo trajanje je unutar jedne i tri sekunde.

4. STRATEGIJE UČENJA

Strategije učenja definiraju se kao specifične aktivnosti učenja koje individua prilagođava situaciji učenja te upotrebljava. Razlikuju se kognitivne i materijalne strategije učenja te se mogu razlikovati i prema dobi učenika, svrsi ili predmetnom području. U primjerene strategije učenja se ubrajaju sve one koje imaju utjecaj na pamćenje, obradu informacija te razumijevanje tijekom učenja, a primjeri takvih su misaoni obrasci, mnemotehnika ili sažetci. Pomoćne ili potporne strategije učenja kontroliraju obradu informacija te utječu na pozornost i motivaciju (planovi učenja, lekcije), a usko su povezane sa strategijama upravljanja emocionalnim procesima. Ako bihevizizam naglašava važnost pomoćnog učenja, kognitivizam se usredotočuje na sekundarno učenje, što znači da uspješna strategija učenja mora voditi računa o oboje. „Široko korištena klasifikacija strategija učenja podjeljena je u pet točaka.

1. Modern mentalnog učenja određuje kako učenik tumači situaciju učenja- ako se usredotočite na pamćenje, on će poduzeti drugačiju strategiju, kao da se usredotočuje na dublje razumijevanje.
2. Strategije obrade materije
Mentalne strategije uključuju uspostavljanje veza, strukturiranje, analiziranje, konkretiziranje i mnemonizaciju informacija. Materijalne strategije usredotočene su na vanjske procese (izrada bilješki, ekstrakti, misaoni obrasci)
3. Metakognitivne strategije odražavaju se u praćenju i reguliranju procesa podučavanja.
4. Ovladavanje emocionalno-motivacijskim stanjima podrazumijeva samoprocjenu, koncentraciju, svijest da uspjeh u učenju nije slučajnost, već posljedica napora i dobrih strategija, visoka procjena određenih ciljeva i, posljedično, spremnost na ulaganje u postizanje tih ciljeva, upravljanje negativnim emocijama vezanim za učenje i upravljanje stresom.
5. Tumačenje uvjeta učenja i zahtjeva uključuje zahtjeve i očekivanja, uzima u obzir metodu procjene itd. (Jagarinec, 2019: 3).“

Kako bi nešto naučili, učenici moraju biti kognitivno angažirani, što znači da se moraju usredotočiti na relevantne elemente gradiva. Zatim trebaju uložiti napor, prevoditi,

razrađivati, povezivati, organizirati i reorganizirati te izmišljati, kako bi mogli duboko razmišljati i procesuirati. Učenici reguliraju i nadziru vlastito učenje, stoga moraju slijediti ono što ima smisla i razumjeti kada su potrebni novi pristupi. Danas je fokus na pomaganju učenicima da razviju učinkovite strategije učenja, usredotočenosti i truda te poticanju dubinske obrade informacija i kasnijeg razumijevanja (Woolfolk, 2016). Pravilno korištenje strategija učenja uvelike unaprjeđuje i razvija pamćenje kod učenika. Osim što upotreba strategija ima veliki značaj za školski uspjeh, one mogu olakšati pamćenje raznih podataka vezanih uz svakodnevni život.

Strategija učenja je ideja za postizanje cilja učenja, dok su taktike učenja specifične tehnike koje sačinjavaju plan učenja. Korištenje vještina i strategija učenja povezano je s boljim prosjekom ocjena te odražava metakognitivno znanje. Važna načela vezana uz strategije učenja koja je bitno istaknuti su:

1. Učenici bi trebali biti izloženi velikom broju raznih strategija, ne samo ne samo općih strategija učenja, već i vrlo specifičnih strategija kao što su na primjer grafičke strategije.
2. Učenike je potrebno poučiti kondicionalnom, odnosno samoregulirajućem znanju o tome zašto, gdje i kada koristiti različite strategije. Iako se može činiti očitim, učitelji često zanemaruju ovaj korak. Veća je vjerojatnost da će učenici prepoznati i primijeniti određenu strategiju ako znaju zašto, gdje i kada je koriste.
3. Učenici mogu znati kako i kada trebaju koristiti određene strategije, ali njihovo cjelokupno učenje se neće poboljšati ako ne razviju želju za primjenom tih vještina. Neki strateški programi učenja također uključuju i motivacijsku komponentu obuke.
4. Učenike treba direktno poučiti shematskom znanju, koje se često ističe kao značajna komponenta strateške obuke. Prilikom utvrđivanja glavne ideje, nužno je imati adekvatnu shemu koja može omogućiti razumijevanje sadržaja (Woolfolk, 2016).

4.1. PRIMJERI STRATEGIJA UČENJA

Velik je broj različitih načina za bolje, lakše i kvalitetnije učenje, te ovisno o individualnim sposobnostima, navikama i osobinama, svaki učenik bira strategije koje mu najbolje odgovaraju. Za početak, ključno je odlučiti što je važno. Učenje počinje usmjeravanjem pažnje te je bitno učenike naučiti razlikovati glavne ideje od drugih manje važnih informacija. Pronalazak glavne ideje može biti vrlo teško ako nedostaje neko

prethodno znanje iz određenog područja, a dolazi velik broj novih podataka i informacija. Nastavnici u takvim situacijama učenicima mogu pomoći na način da im obrate pozornost na traženje riječi ili dijelova teksta koji se ističu zbog drugačijeg tiskanja.

Sažeci su također vrlo koristan alat za učenje, no učenike je potrebno prvo poučiti kako se izrađuju sažetci. Od učenika se treba tražiti da napiše ili pronade rečenicu koja predočava svaki dio. Učenici trebaju moći prepoznati velike ideje koje se kriju iza nekoliko određenih natuknica. Također, svaki učenik treba otkriti informacije koje podupiru sve velike ideje te obrisati suvišne i nepotrebne informacije i detalje. Izrada i korištenje sažetaka započinje oblikovanjem kratkog i jednostavnog teksta te dolazi do postupnog prelaženja na sve duže i kompleksnije štivo. Osim sažetaka, značajna strategija učenja je i ponavljanje. „Najvažnije faze strategije ponavljanja su usmjeravanje pozornosti na informaciju i njezino zadržavanje u aktivnom pamćenju. Standardne strategije ponavljanja, kao što su recitiranje podataka, govorenje riječi naglas tijekom čitanja dijela teksta ili ponavljanje akcije, mogu biti neuspješne i kod jednostavnog memoriranja zadatka (Lončarić, 2014: 24).“ Strategija ponavljanja se spontano javlja u ranoj dobi kroz učenje pjesmica, priča ili raznih drugih informacija. Kako bi se u potpunosti mogla koristiti ova tehnika, bitno je redovito ponavljati gradivo u određenim vremenskim razmacima. U suprotnom, gradivo se lako zaboravi.

Slijedeća često korištena strategija učenja je podcrtavanje i označavanje. Učestali problem koji se javlja prilikom korištenja ove strategije je taj da se previše teksta podcrtava i označava. Korištenjem ove strategije učenike se treba naučiti da budu selektivni te da označavaju manju količinu teksta kako bi se učenje poboljšalo. Uz ovu strategiju usko je vezana i strategija pisanja bilježaka. Tijekom pisanja bilježaka, bitno je odabrati važne informacije te ih organizirati i zapisati. Ova strategija je vrlo korisna ako se ispravno koristi. Pisanje bilježaka pomaže pri usmjeravanju pažnje tijekom nastave. Kako bi ključne ideje zapisali vlastitim riječima, učenici trebaju povezivati, organizirati i razrađivati sve informacije te na taj način značajno pridonose procesu učenja (Woolfolk, 2016). Uz pomoć navedene strategije učenici bolje pamte ključne riječi već na samom početku te na taj način pojednostavljaju daljnje učenje.

Mapa pojmova ili kognitivna mapa je crtež koji zorno prikazuje različite odnose među idejama. Crtanjem i povezivanjem odnosa između pojmova dolazi do uspostavljanja komparativno-kontrastnih veza, uzročnih veza te raznih primjera koji poboljšavaju dosjećanje. Također, kognitivne mape mogu se koristiti kao specifičan način reprezentiranja nečijih

stavova o određenom ograničenom području. U mapi pojmova, sami pojam označen je tekstom, dok su lukovi grafa označeni određenom vrijednošću koja se promatra kao mjera utjecaja između pojmova. „Pomoću kognitivnih mapa možemo bolje organizirati, izgraditi i razumjeti određenu temu. Također možemo kombinirati više kognitivnih mapa u kolektivnu kognitivnu mapu. Ovo je specifično za rad skupine. Svi sudionici mogu tu kolektivnu mapu iskoristiti kako bi pronašli razlike u svojim kognitivnim mapama i stvorili zajedničko razumijevanje teme. Izrada i diskutiranje kognitivnih mapa može skupini pomoći u pretvaranju prešutnog znanja u eksplicitno znanje (Devčić, M., Mrkonjić, I., Topolovec, V.).“

5. INDIVIDUALIZACIJA UČENJA

Pojam individualizirane nastave podrazumijeva nastavni rad koji je usklađen sa individualnim razlikama između učenika. Učenici se međusobno mogu razlikovati prema intelektualnim mogućnostima, karakteru, brzini i tempu učenja, interesima i stavovima, motivaciji, karakteru, temperamentu te raznim dostignućima, odnosno razini prethodno stečenih znanja. U individualiziranoj nastavi ključno je uvažiti sve razlike između učenika te ih postupno i kontinuirano navoditi i navikavati na izvršavanje sve složenijih zadataka. Individualizirana nastava se pojavila kao reakcija na tradicionalni oblik nastave u sklopu kojega se sve učenike poučava na isti način (Lazarević, 2005). Nastava se usmjerava posebno prema svakom učeniku, na temelju individualnih interesa, potreba i mogućnosti pojedinca. Kroz proces individualizirane nastave se obrazovni zahtjevi usklađuju sa mogućnostima svakog učenika te oni uče samostalno i njihov se rad kontinuirano prati. Na taj se način osigurava da svaki učenik ima jednake uvjete za uspješno učenje.

Kroz provođenje individualizirane nastave vrlo je bitno obratiti pozornost na razlike između svih učenika. Najznačajnije razlike na koje treba obratiti pažnju su razlike u intelektualnim sposobnostima, odnosno razlike u brzini čitanja i pisanja, znanju, brzini rješavanja zadataka te razumijevanja pročitanog. Slijedeće razlike koje se ističu vezane su uz razlike u govornim sposobnostima, matematičkim sposobnostima, logičkom rasuđivanju te posebnim sposobnostima poput likovnih ili glazbenih. Osim već navedenih, izrazito je bitno spomenuti i razlike u znanju učenika (Marković, 2005). Znanje prethodno obrađene nastavne teme znatno utječe na brzinu stjecanja znanja iz ostalih nastavnih tema koje dolaze. Upravo zbog svega navedenog, vrlo je značajno prilagoditi te po potrebi usporiti, ubrzati te regulirati nastavni rad svakog učenika.

U današnje vrijeme, potrebe uvažavanja individualnih razlika kod učenika postaju sve očitije. Dolazi do promjena koncepta odgojno-obrazovnog rada, u koji se ubrajaju fleksibilniji školski standardi o nastavnim planovima i programima, nastavni sadržaji te postupci i koraci koji su primjereni i posebno prilagođeni svakom učeniku, čime se osigurava i usmjerava učenikov napredak (Kuzmanović, Bašić, 2011). Uz ove promijene dolazi do nadogradnje i modernizacije nastavnog procesa u smislu poboljšanja odgojno-obrazovnih učinaka i individualizirane nastave. Individualizacijom nastavnog procesa osigurava se uspjeh u radu

svakog učenika. Kroz individualiziranu nastavu povećava se učenikova aktivnost, osigurava se bolja komunikacija te se razvija samostalni rad učenika.

5.1. RAD S UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U UČENJU

Teškoće u učenju definiraju se kao problem usvajanja gradiva i problem upotrebe jezika te se može manifestirati na različite načine, kao na primjer u matematici, pisanju, čitanju ili rasuđivanju. "Naime, kako djeca s teškoćama u učenju mogu postići izuzetne rezultate, ali samo uz primjenu odgovarajućih metoda i postupaka poučavanja kao i terapijsku pomoć, za njihovo akademsko napredovanje neophodno je upravo rano otkrivanje i pružanje pomoći (Lanček, Blaži, Ivšac, 2007: 109)." Najčešće osobine učenika s teškoćama u učenju uključuju specifične teškoće u nekom školskom području, probleme pažnje, slabu koordinaciju, različite probleme vezane uz organizaciju i interpretaciju slušnih i vidnih informacija, impulzivnost i hiperaktivnost, razne poremećaje slušanja, govora, mišljenja i pamćenja te teškoće prilikom uspostavljanja i održavanja prijateljstva (Woolfolk, 2016). Učenici s teškoćama u učenju najčešće imaju problema s čitanjem. Osim čitanja, veliki broj učenika ima problem i s matematikom, što uključuje rješavanje problema i računske operacije te se kod nekih učenika javlja problem rukopisa, koji je nekim učenicima nečitljiv.

Prilikom rada s učenicima s raznim teškoćama izrazito je bitno na vrijeme dijagnosticirati određenu teškoću kako učenici ne bi postali obeshrabreni i frustrirani. „Učenici s teškoćama u učenju mogu također pokušati kompenzirati svoje probleme i usvojiti loše navike učenja ili početi izbjegavati određene predmete zbog straha da se neće moći nositi s radom. Kako bi to spriječio, nastavnik te učenike treba uputiti odgovarajućem stručnjaku u školi što je prije moguće (Woolfolk, 2016: 131).“ Neke od loših navika čitanja koje su karakteristične za učenike s teškoćama u učenju su da često gubi mjesto prilikom čitanja, trza glavom tijekom prelaska s jednog reda na drugi, izražava nesigurnost odbijanjem čitanja ili plakanjem, knjigu drži blizu očiju dok čita te za vrijeme čitanja pokazuje napetost. Takvim učenicima treba dati dovoljno vremena kako bi mogli čitati svojim tempom, ne smije ih se požurivati te im se treba dati prilika da sami isprave svoje greške. Također, učenike ne treba forsirati da čitaju na glas tokom nastave ako pokazuju znakove anksioznosti i ne osjećaju se ugodno.

Deficit pažnje ili hiperaktivni poremećaj definira se kao ometajući poremećaj ponašanja karakteriziran pretjeranom aktivnošću, značajnim teškoćama zadržavanja pažnje te

impulzivnošću. Učenici s hiperaktivnim poremećajem, osim izraženije fizičke aktivnosti i nepažljivosti, imaju i teškoće s odgovaranjem na prikladan način te s uravnoteženim radom ka postizanju pojedinih ciljeva. Između ostalog, u raznim situacijama javljaju se problematična ponašanja. U pokazatelje deficita pažnje, odnosno hiperaktivnog poremećaja mogu biti vezani uz probleme s nepažnjom ili probleme kontrole impulzivnosti i hiperaktivnosti. Učenici koji imaju probleme s nepažnjom često ne posvećuju puno pažnje detaljima ili rade pogreške radi nemira, često gube stvari koje su im potrebne za izvršavanje određenih aktivnosti ili zadaća, izbjegavaju zadatke koji podrazumijevaju trajniji mentalni napor te su zaboravni u svakodnevnim aktivnostima. Učenici koji imaju problem s hiperaktivnosti i kontrolom impulzivnosti vrlo često žure s odgovaranjem prije nego što se dovrši pitanje, teško čekaju na red, prekidaju ili ometaju druge u raznim aktivnostima, pretjerano pričaju te imaju teškoće s igranjem u tišini. Takvoj djeci mogu biti vrlo naporni dugi zadaci, stoga im je bolje zadati manji broj problema te jasno odrediti posljedice za dovršene ili ne dovršene zadatke. Kod učenika se također treba razviti vještina i volja za poboljšanjem svojih postignuća uz pomoć strategija učenja i pamćenja. Učitelji trebaju biti usmjereni na periode u kojima je učenik angažiran, trebaju koristiti velik broj vizualnih znakova, uočiti i pohvaliti učenika kada dobro radi, po potrebi dopustiti da učenik prošeće razredom, ne zadavati previše zadaće, ne podcjenjivati učenike te biti strpljivi.

Govorne smetnje definiraju se kao nesposobnost učinkovitog izgovora glasova zbog govora. Poremećaj artikulacije je bilo koja teškoća izgovora u koje se ubrajaju zamjena, ispuštanje ili iskrivljavanje glasova, dok se u probleme glasa ubrajaju neodgovarajuća kvaliteta, intonacija, visina i glasnoća. Najčešći problemi koji se ubrajaju u govorne smetnje su mucanje i poremećaji artikulacije. „Mucanje je često u dobi između 3 i 4 godine. Nije sasvim jasno što uzrokuje mucanje, ali je moguće da ti uzroci uključuju emocionalne ili neurološke probleme, ili naučeno ponašanje. Bez obzira na uzrok, mucanje može uzrokovati neugodu i anksioznost kod osobe koja s tim ima teškoća (Woolfolk, 2016: 135).“ Kako bi se potaknuo razvoj govora bitno je govoriti o temama za koje je dijete zainteresirano, ne postavljati previše pitanja nego poticati dijete da postavlja pitanja, djetetu dati dovoljno vremena za odgovor, ne prekidati dijete, koristiti ugodan ton te se ne smije šaliti na račun djeteta i njegovih teškoća.

5.2. RAD S DAROVITIM UČENICIMA

Daroviti i talentirani učenici su vrlo kreativni i bistri. Darovitim se smatra pojedinac koji postiže iznadprosječne rezultate u određenoj ljudskoj djelatnosti, dok je talentiran pojedinac onaj koji je izrazito uspješan u određenoj djelatnosti, a to je najčešće iz umjetničkog područja, kao na primjer balet, likovna umjetnost ili glazba. „Dijete koje se smatra darovitim u području općih intelektualnih sposobnosti posjeduje karakteristike kao što su: bogatstvo rječnika, veliki fond različitih informacija, sposobnost apstraktnog mišljenja i logičkog zaključivanja, brzo i točno zapažanje, lakoća u postavljanju hipoteza, dobro pamćenje i lako učenje. Oni učenici koji pokazuju posebne sposobnosti i interese za pojedina nastavna područja i u njima dugotrajno imaju odlične rezultate, smatraju se darovitima u specifičnim školskim sposobnostima (Mišić, 2015: 4).“ Darovitu djecu nije uvijek lako prepoznati. Razni grupni testovi mogu biti korisni za grubu procjenu, no često podcjenjuju inteligenciju bistro djece.

Neki nastavnici smatraju da se darovite učenike treba akcelerirati, odnosno brže provoditi kroz razrede ili određene predmete, dok drugi smatraju da je bolji pristup obogaćivanje, tj. proširivanje sadržaja dodatnim i kompleksnijim zadacima uz zadržavanje učenika u razredu sa vršnjacima. Obje metode, ovisno o situaciji, zrelosti i mogućnosti učenika, mogu biti prikladne.

„Metode poučavanja za darovite učenike trebale bi poticati apstraktno mišljenje (formalno-operacijsko mišljenje), kreativnost, čitanje tekstova na višoj razini i originalnih tekstova, te samostalnost, a ne samo učenje većih količina činjenica. Jedan od pristupa koji ne obećava u radu s darovitim učenicima jest suradničko učenje u skupini učenika različitih sposobnosti (Woolfolk, 2016: 148).“ Učitelj mora biti fleksibilan, tolerantan, maštovit te se ne smije bojati sposobnosti darovitih učenika kako bi proces učenja i poučavanja bio uspješan. Postoje još razne strategije koje se primjenjuju u poučavanju darovitih učenika, osim akceleracije i obogaćivanja, a to su ljetne škole, satovi s lokalnim plesačima, glazbenicima ili umjetnicima, slušanje predmeta na okolnim fakultetima ovisno o dobi učenika, izborni predmeti, dodatna nastava i razni klubovi.

6. SURADNJA ŠKOLA I USTANOVA

Velik je broj razloga zbog kojih bismo se mogli i trebali služiti cijelim rasponom različitih resursa za učenje. Korištenjem više raznih resursa, omogućuje se pristup raznim vrstama informacija, što dovodi do temeljitijeg i kvalitetnijeg istraživanja određene teme. Korištenje raznih resursa može omogućiti različite oblike poimanja i učenja o pojedinoj kurikulumskoj temi. „Kombinacija različitih resursa stvara iskustva koja obogaćuju okruženje za učenje. Školske knjižnice još od početka 20. stoljeća uz knjige pohranjuju i audio i vizualne materijale. Sredinom stoljeća brojne su školske knjižnice dobile sredstva iz saveznog proračuna za razvoj višemedijskih zbirki koje su ih pretvorile u medijska središta. Važan naglasak na pružanju resursa koji nude različita iskustva za učenje nastavlja se i u školama 21. stoljeća. Omogućuju pristup golemoj zbirci multimedijskih informacija iz cijeloga svijeta (Kuhlthau i sur., 2019: 128).“

6.1. SURADNJA S KNJIŽNICAMA

Učenicima u velikoj mjeri treba biti dostupna školska knjižnica koja mora biti opremljena sa opsežnim i kvalitetnim materijalima, kako bi mogla djelovati kao produktivan istraživački prostor unutar kojega učenici mogu raditi i proučavati samostalno ili u grupama. Svi materijali koji se nalaze u školskim knjižnicama trebaju biti pristupačni učenicima, knjige trebaju biti dobro raspoređene na policama te treba obratiti pozornost o primjerenosti sadržaja knjiga prema dobi učenika. Knjižnice također trebaju biti opremljene i računalima koja trebaju biti dostupna učenicima za samostalan rad ili za rad u manjim skupinama. U resurse koji učenicima trebaju biti dostupni u školskim knjižnicama ubrajamo knjige iz područja književnosti i stručno-znanstvene građe, razne enciklopedije, edukativni časopisi, licencirane baze podataka te multimedija primjerena dobi učenika (Kuhlthau i sur., 2019). Uz pomoć navedenih resursa učenici imaju mogućnost proširiti postojeća znanja te otkriti nove interese i znanja. Pomoću raznih materijala, učenici otkrivaju nova područja koja ih zanimaju te daljnjim istraživanjem produbljuju svoje znanje.

Osim redovite suradnje sa školskim knjižnicama, nužna je suradnja škola i sa narodnim knjižnicama. „Srodnost narodnih i školskih knjižnica temelji se na njihovim usporednim misijama. Narodna knjižnica služi cijeloj zajednici, a školska knjižnica njezinu

posebnom dijelu. Zbirka u školskoj knjižnici odražava školski kurikulum i odgovara mu. Različiti ciljevi dviju institucija često narušavaju njihove odnose. Međutim, odjeli za djecu i mladež narodnih knjižnica služe istoj publici kao i školske knjižnice. Partnerstvo između tih dviju institucija jako je važno za vođeno istraživačko učenje (Kuhlthau i sur., 2019: 136).“ Dostupni sadržaji koji se nalaze u narodnim knjižnicama unapređuju i proširuju zbirku školske knjižnice na način da se učenicima nudi znatno više izvora koji su stručno odabrani i organizirani zbog što jednostavnijeg pristupa.

6.2. SURADNJA S MUZEJIMA

Iako su muzeji ponekad zanemaren resurs za obrazovanje, bitno je istaknuti kako su osmišljeni kao mjesta za cjeloživotno učenje. Učenici koji tijekom svog obrazovanja nauče pristupati i koristiti resurse muzeja, najčešće i u odrasloj dobi odlaze u muzeje te ih koriste kao mjesta za daljnje učenje i obogaćivanje.

„Međunarodno vijeće muzeja (ICOM.museum) muzej definira kao neprofitnu, trajnu instituciju u službi društva i njegova razvoja, otvorenu javnosti, koja pribavlja, čuva, prenosi i izlaže, radi proučavanja, obrazovanja i užitka, materijalne dokaze o ljudima i njihovom okruženju (Kuhlthau i sur., 2019: 137).“ Od velike je važnosti da odgojno-obrazovne ustanove što češće i bolje surađuju s muzejskim ustanovama kako bi se doprinijelo razvoju senzibiliteta kod djece za umjetnost, kulturu, tradiciju i povijest.

Svi predmeti doneseni u muzej postaju muzealni sadržaji te značajno izmjenjuju svoju funkciju. U samome muzeju, nakon provedene znanstvene i stručne obrade, predmeti poprimaju razna obilježja dokumenta te je zadatak muzeja prenošenje informacija na razne strukture unutar sredine u kojoj djeluju (Stojanović, 1987). S obzirom na činjenicu da svaki predmet u muzeju ima određena obilježja dokumenta, djelatnost muzeja dobiva i pedagoški karakter, tako što svojim stalnim postavom dokumentiraju te održavaju kulturno, ekonomsko i povijesno stanje u određenom području.

Prilikom suradnje škola i muzeja može se organizirati niz različitih sadržaja te različiti oblici suradnje koji uvelike pomažu u razvoju nastave. Suradnja se ne mora nužno odnositi na učenike, nego može biti organizirana i u obliku predavanja za nastavnike. Cilj takvih predavanja je upoznavanje učitelja sa zaposlenicima muzeja kako bi muzejski kustosi bili upoznati sa nastavnim planom i programom te kako bi nastavnici upoznali različite oblike

muzejske djelatnosti. Slijedeći oblik suradnje su predavanja za učenike s projekcijama u školama, odnosno predavanja koja pripremaju i održavaju kustosi u suradnji sa pedagogom. Kroz ovaj oblik predavanja, učenike treba pripremiti za posjet muzejima te predavanja mogu kroz ilustracije objasniti djelatnost muzeja te unutarnju organizaciju rada. Ipak, predavanja za učenike se ne moraju nužno odvijati u školama, pa se tako mogu organizirati i predavanja za učenike s projekcijama u muzeju. Ovaj oblik suradnje sastoji se od predavanja s raznolikim sadržajem, u koji se nastoji integrirati što veći broj pojedinaca, ali i manjih grupa za istraživački rad. Uključene su razne tematske izložbe, stalni postav muzeja, razne zbirke i brojni drugi sadržaji. Osim različitih oblika predavanja, mogu se organizirati pokretne izložbe, odnosno specijalne didaktičke zbirke koje su sistematizirane u skladu sa nastavnim planom i programom. Prilagođene su školskom prostoru, vizualno su vrlo atraktivne, a učenici mogu sudjelovati u njihovu priređivanju i postavljanju. „Količina izvorne građe kojom raspolaže muzej ne može se mjeriti s količinom materijala koja je na raspolaganju prosječnom nastavniku, a muzejski pedagog, kao osoba koja ima pristup tom materijalu i ima iskustva rada u nastavi, može vrlo lako osmisliti aktivnosti za rad učenika na izvornoj povijesnoj građi (Ristić, 2010: 273).“ Učenici također mogu stvarati vlastitu interpretaciju muzejskih postava te se na temelju njihovih radova može pripremiti izložba u muzeju. Radove mogu stvarati u prostorima muzeja ili u školi. Još jedan oblik suradnje može biti stručni rad u obradi i prezentiranju školskih zbirki. S obzirom na to da brojne škole posjeduju zbirke različitih sadržaja, a koje su često smještene u neprikladnim prostorima, muzej ih može evidentirati, pravilno izložiti, zaštititi i sačuvati.

Muzeji imaju brojne sličnosti s knjižnicama, kao što su činjenica da čuvaju zbirke koje su izrazito korisne za razvijanje znanja te ih čine dostupnima za sve koji su zainteresirani. Svaki muzej ima vlastiti naglasak te im je zadaća davanje ažurnih i točnih informacija o temama svojih zbiraka. Muzej može prikupljati i izlagati različite obrazovne sadržaje kao što su prirodni ili znanstveni objekti, umjetnička djela, povijesno važni objekti ili kulturni objekti u koje se ubrajaju razni dokumenti, fotografije, ulaznice i programi za razna događanja i slično. Iako su muzejske izložbe tradicionalni način omogućavanja pristupa muzejima, one su ipak ograničene samo na lokalnu publiku te pojedince koji izložbe mogu fizički posjetiti, stoga muzeji sve više razvijaju razne internetske resurse te na taj način proširuju pristup velikom broju zbiraka (Kuhlthau i sur., 2019). Naravno, internetski pristup raznim zbirkama ne može zamijeniti odlazak u muzej, ali može ponuditi niz korisnih i dragocjenih informacija

prilikom rada u učionici. Također, učenici imaju mogućnost pristupiti raznim informacijama vezanim za tematiku koja ih zanima.

Velik broj internetskih portala osmišljenih u sklopu muzeja imaju posebne dijelove koji su osmišljeni za učenike, ali i za učitelje. Tijekom učenja određenih sadržaja, učenici zajedno s učiteljem mogu pristupiti određenom portalu na kojemu su dostupni različiti sadržaji vezani konkretno uz temu koja se obrađuje. Sve informacije i podatci koji se nalaze na službenim portalima muzeja su točne te u skladu sa svim najnovijim informacijama o određenoj temi.

6.2.1. MUZEJSKA PEDAGOGIJA

Kroz svoj pedagoški rad, muzej omogućava znatno veću humanizaciju učenika, odnosno formiranje svijesti o vezi s prošalošću, ali i drugim članovima društva te omogućava valorizaciju vrijednosti, kako estetskih, tako i političkih i moralnih. „Suvremena muzeologija i pedagoška teorija polaze od pretpostavke da je muzejska građa veoma pogodno sredstvo u nastavi. S gledišta edukacije ovo mišljenje je opravdano ali pod uvjetom da je zornost, koja se postiže vizualnim spoznajama, bitna za uspješnost u didaktičkom pogledu (Stojanović, 1987).“

U sklopu muzeja se provode različiti tipovi pedagoškog djelovanja, među kojima su najčešći oblici vodstva po izložbi. Česta preporuka muzejskih pedagoga je da se osim stručnih vodstva učenicima ponudi i niz dodatnih sadržaja kroz igre ili radionice u kojima se učenici mogu pobliže upoznati sa temom izložbe (Hotko, 2010). Na taj način učenici mogu na bolji i njima jednostavniji način shvatiti širi povijesni kontekst određenog vremenskog razdoblja koje je obrađeno kroz izložbu.

6.3. SURADNJA SA STRUČNJACIMA

Stručnjaci iz različitih područja mogu aktivno sudjelovati u odgojno-obrazovnom procesu učenika na različite načine. Stručnjake se može pozvati u škole kako bi učenicima mogli održati predavanje na temu prikladnu sa nastavnim sadržajem. „Prednost uključivanja stručnjaka uz pisane je izvore u tome što učenici mogu stupiti u interakciju s njima, postaviti im pitanja i voditi razgovor. Takve prezentacije mogu biti zanimljive i informativne, ali i

neformalne. Mnogi članovi zajednice spremni su održati kraću prezentaciju o svojem radu ili hobiju povezanom s nastavnom temom (Kuhlthau i sur., 2019: 144).“

Stručnjaci, osim kroz razna predavanja, mogu sudjelovati i na druge načine, kao na primjer u dugoročnim projektima ili kroz program mentorstva. Učenici mogu uključiti i članove obitelji koji će podijeliti svoje hobije i interese vezane za zadanu temu, stručnjaci iz različitih područja mogu učenicima predstaviti svoje zanimanje kroz razne zanimljive aktivnosti te na taj način zainteresirati učenike za određeno područje.

6.4. KORIŠTENJE OSTLIH RESURSA

Osim raznim stručnjaka, knjižničara te muzejskih pedagoga i kustosa, često korišteni resurs su internetski izvori. Svake godine je javnosti dostupno sve više raznih internetskih resursa koji, osim u količini, napreduju i u svojoj kvaliteti. Učenike se često ne nauči ispravno koristiti internetskim izvorima, te dolazi do korištenja nepouzdanih izvora bez provjeravanja, prepisivanja dostupnih informacija bez razmišljanja o ponuđenom tekstu i slično. Informatička pismenost je danas sve više prisutna kako kod odraslih, tako i kod djece te učenici uče razlikovati pouzdane i nepouzdanе izvore, razumijevanje vrsta informacija, te razlikovanje i odabir prikladnih izvora.

7. ISTRAŽIVANJE

7.1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

7.1.1. PREDMET ISTRAŽIVANJA

Predmet ovog istraživanja je ispitati stavove djelatnika muzeja i škole povezane s modeliranjem nastavnih sadržaja u suradnji sa školom kao ustanovom formalnog obrazovanja te muzejom kao kulturnom ustanovom informalnog obrazovanja. Formalno obrazovanje se može definirati kao stjecanje znanja i razvijanje različitih sposobnosti učenika tijekom nastave, dok se informalno obrazovanje podrazumijeva učenje kroz svakodnevni život. Kroz informalno obrazovanje stječu se vještine, stavovi, vrijednosti i znanja kroz svakodnevna iskustva. Za ovo istraživanje sam se odlučila zbog malog broja sličnih istraživanja koja su dostupna. Smatram da je suradnja škola sa drugim ustanovama izrazito bitna za kvalitetno obrazovanje učenika, stoga sam provela istraživanje koje će detaljnije ispitati na koji način se takav oblik suradnje provodi u praksi te kako takav oblik suradnje utječe na sve sudionike i na proces obrazovanja.

7.1.2. CILJ I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Cilj ovog istraživanja je istražiti na koji način suradnja mentora u muzejima s učiteljima primarnog obrazovanja može pomoći u procesu individualizacije nastave te koje su prednosti takve suradnje u praksi. Prema navedenom cilju postavljena su istraživačka pitanja:

1. Na koji način mentori u muzejima mogu pomoći pri procesu individualizacije nastave u nižim razredima osnovne škole?
2. Koji kurikularni sadržaji su najprimjereniji za suradnju škola i muzeja?
3. Koje su prednosti suradnje škola i muzeja?
4. Koji se teškoće mogu javiti pri ostvarenju suradnje škola i muzeja?

7.1.3. METODA ISTRAŽIVANJA I ISPITANICI

Istraživanje je provedeno u Zavičajnom muzeju u Bjelovaru i dvije osnovne škole u Bjelovaru. U istraživanju su sudjelovali jedan muzejski kustos, ravnatelj muzeja te sedam učiteljica primarnog obrazovanja II. osnovne škole Bjelovar i III. osnovne škole Bjelovar. Ispitanici ovog istraživanja odabrani su s obzirom na njihovu struku i uključenost u proces suradnje. U istraživanju je korištena kvalitativna istraživačka paradigma, koja se odnosi na

provedene polustrukturirane intervjuje, kvalitativnu analizu prijepisa intervjua te analizu dostupne literature. Kvalitativna istraživačka paradigma odnosi se na produbljeno shvaćanje određene pojave te na subjektivno iskustvo pojedinca, a kvalitativna analiza uključuje redukciju podataka, sređivanje, odnosno kategorizaciju podataka te izvođenje zaključaka. Polustrukturirani intervju omogućuje istraživačima da dobiju detaljne informacije i dokaze od ispitanika, uzimajući u obzir fokus studije (Kisovar-Ivanda, 2022.). Tijekom provođenja istraživanja, ispitanici su odgovarali na pitanja polustrukturiranog intervjua, točnije ovisno o njihovim odgovorima na temeljna pitanja, u nastavku intervjua bila su im postavljena dodatna pitanja o temi.

Prijepisi polustrukturiranih intervjua analizirani i interpretirani su a posteriori pristupom analize teksta. Na temelju prijepisa intervjua podatke sam reducirala na ono što je relevantno za istraživanje te kategorizirala tako što sam izdvojila reprezentativne izjave koje su se podudarale sa sličnim izjavama ostalih ispitanika. Na temelju dobivenih kategorija prema odgovorima ispitanika, izvedeni su zaključci za ovo istraživanje. Svrha korištenja kvalitativne istraživačke paradigme je dubinski uvid u proces individualizacije učenja i njegovo razumijevanje. Rezultati istraživanja imaju svoju aplikacijsku vrijednost u pomoći organizacije individualizacije u primarnom obrazovanju od strane učitelja.

7.2. PRIMJER SURADNJE ŠKOLA I MUZEJA

U muzeju u Bjelovaru je 12. travnja 2022. godine otvorena izložba učeničkih radova. U izložbi su sudjelovale sve osnovne škole u Bjelovaru. Učenici su pod vodstvom učiteljica te korištenjem različitih tehnika, izradili svoje radove na temu Uskrs. Radovi učenika u muzeju su bili izloženi od 12. travnja do 7. svibnja te je izložba bila otvorena za sve zainteresirane. U nastavku će biti priložene fotografije sa radovima učenika i njihovih učiteljica.

Slika 1 Rad učenika i učiteljica („Pisanice“)

Na fotografiji se nalaze pisanice koje su učenici izrađivali u suradnji sa učiteljicama te ih izložili na nekoliko kreativnih načina izradom kartonskih kaktusa te dekoracijom kutijica. Unutar ukrašene kutije nalazi se kratki tekst o tome kako su ljudi nekada na prirodan način bojali pisanice te o samoj tradiciji pisanica.

Slika 2 Učenički radovi („Uskršnji zeko“)

Kombiniranom tehnikom tempera i tuša, učenici su na veseo i zabavan način prikazali uskršnjeg zeku. Prilikom prikazivanja uskršnjeg zeku, također su se koristili i različitim crtama te tako dobili zanimljive dizajne.

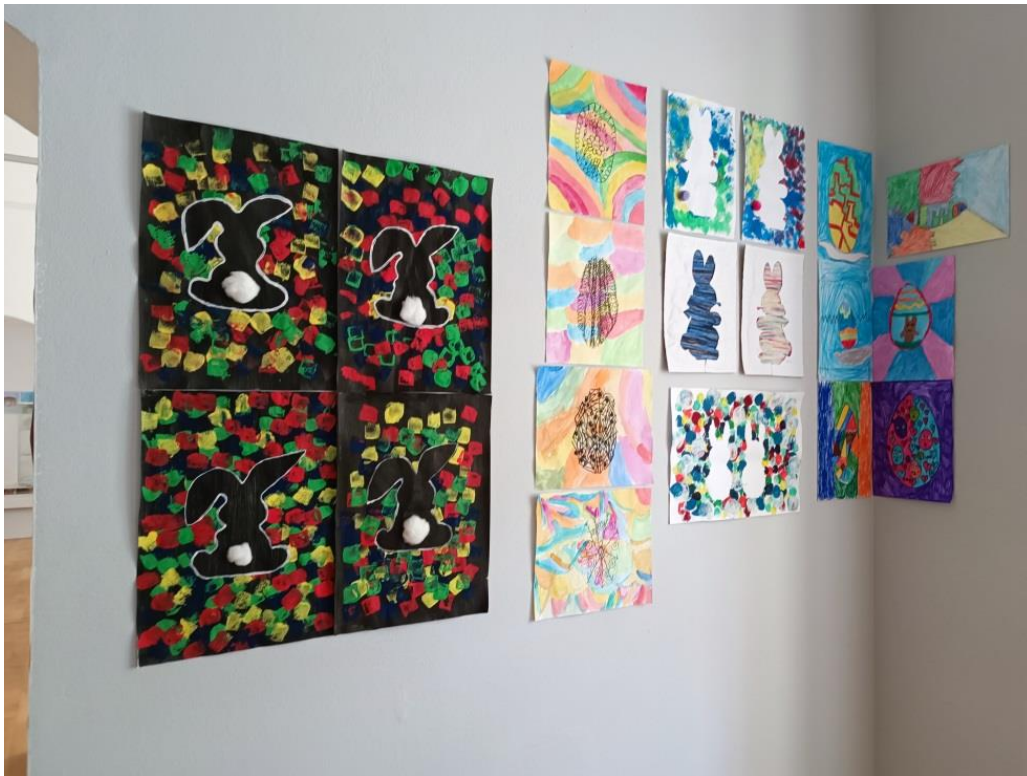
Slika 3 Radovi učenika („Pisanice u prirodi“)

Nijansiranjem zelenih vodenih boja učenici su na vrlo kreativne načine stvorili pozadinu livada i prirode u koju su zatim smjestili svoje pisanice ispunjene veselim bojama i dizajnima uz pomoć flomastera. Kako bi dodatno dočarali svoje livade, korištenjem zelenog kolaž papira, dodali su i nekoliko travki za realističniji dojam.

Slika 4 Radovi učenika („Uskršnje pisanice“)

Učenici su kao podlogu za svoje radove koristili smeđi regljasti hamer papir na koji su lijepili vesele pisanice obojane raznim vodenim bojama. Svojim pisanicama su dali dodatnu posebnost korištenjem flomastera uz pomoć kojega su crtali različite floralne motive. Radove su izradili učenici prvog razreda.

Slika 5 Radovi učenika („Obrisi zeke“)

Na ovoj fotografiji nalazi se nekoliko različitih radova. Za ove radove učenici su kao podlogu koristili crnu temperu koju su popunili crvenom, zelenom i žutom bojom uz pomoć šablone zeke. Šablona je zatim ocrтана bijelom temperom kako bi se istaknuo oblik te su koristeći se vatom, zeki dodali i rep. Također su izloženi radovi učenika u kojima su nakon ispune papira izrezali oblik zeke te na taj način dobili dva rada. Osim radova sa zekom, učenici su također korištenjem vodenih boja i crnog flomastera te uz pomoć različitih flomastera, nacrtali i različite i zanimljive pisanice. Sve radove prikazane na fotografiji izradili su učenici škole za djecu s teškoćama u razvoju.

Slika 6 Radovi učenika („Šarene pisanice“)

Na fotografiji su prikazani radovi koje su učenici izradili na drugačiji i vrlo zanimljiv način. Oblik i razni detalji pisanica izrađeni su korištenjem alu-folije, a zatim je ostatak pisanice ispunjen raznim bojama korištenjem tempera. Učenici su detalje izradili uz pomoć crta različitih debljina i oblika te izradom kuglica.

Slika 7 Radovi učenika („Uskršnja košara“)

Na fotografiji se nalazi nekoliko različitih radova koji su izrađeni različitim tehnikama. Za vesele uskršnje košare učenici su koristili kolaž papir te prirodni materijal, odnosno rafiju i špagu. Košaru su ispleli trakama smeđeg kolaža, ručku košare su izradili ispletenom špagom, a košaru su ispunili rafijom. Pisanice su izrezali i ukasili raznim bojama kolaž papira.

Piliće okružene pisanicama učenici su također izradili koristeći se kolaž papirom. Različitim nijansama plave boje stvorili su oblake, a nijansama zelenih kružića izradili su travu.

Osim kolaža, na fotografiji se nalaze i radovi naslikani temperama. Radovi ističu kontrast toplih i hladnih boja. Učenici su pisanice naslikali koristeći se nijansama toplih boja, a pozadinu su ispunili nijansama hladnih boja.

Slika 8 Radovi učenika- recikliranje ambalaže

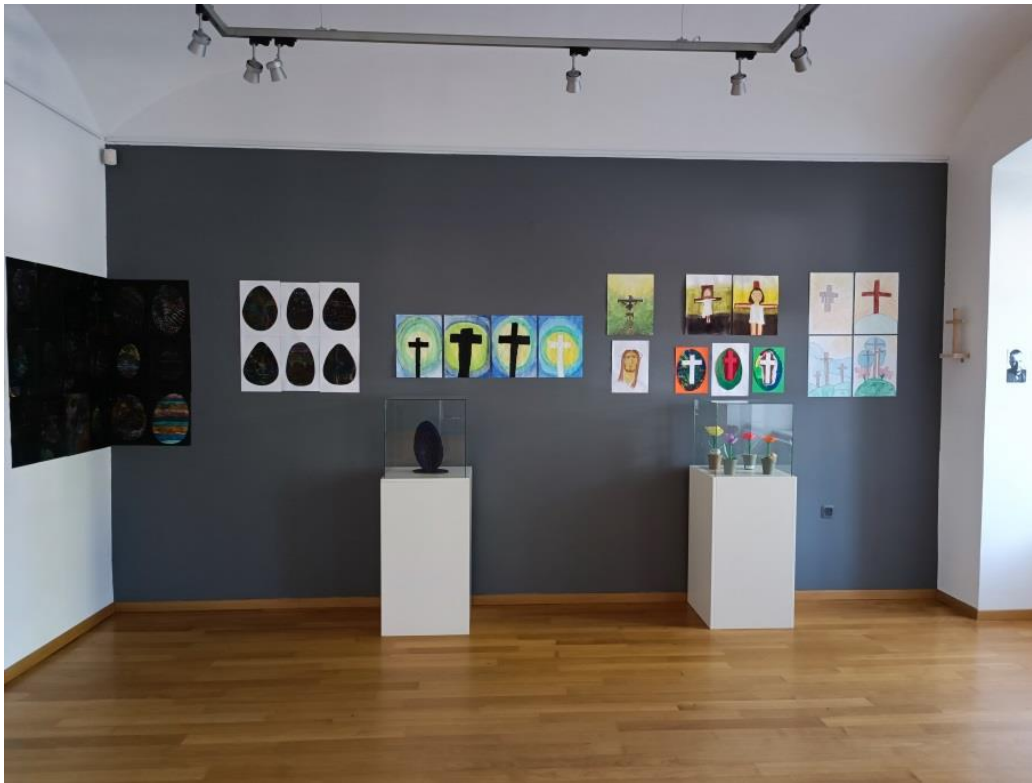
Na fotografiji se može vidjeti vrlo zanimljiv način recikliranja ambalaže. Radovi su izrađeni od staklenih boca koje su ukrašene kartonima i papirima u boji, koncima različitih boja te drvenim kuglicama. Uz pomoć navedenih materijala, staklene boce pretvorene su u vesele koke. Na nižoj polici izložene su pisanice obojane na prirodan način te ukrašene zanimljivim motivima.

Slika 9 Radovi učenika i učiteljica („Proljeće“)

Učenici su na vrlo zanimljiv način koristili tanki karton u bojama te izradili teglice sa cvijećem. Svaki cvijet su napravili na drugačiji način tako što su koristili različite boje i oblike za latice te različite oblike lišća na stabljikama. Teglice su dodatno upotpunili pisanicama ukrašenim raznim motivima.

Slika 10 Radovi učenika različitim likovnim tehnikama

Na ovoj fotografiji nalazi se veći broj različitih radova izrađenih raznim tehnikama. Mogu se uočiti pisanice izrađene tehnikom grataž, zanimljiva kartonska skulptura pisanice, motivi križa izrađeni kombiniranom tehnikom tuša i vodenih boja, drvenih bojica, kolaža te različiti prikazi Isusa.

7.3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Reprezentativna izjava	Tema	f	N
Detaljnije prikazivanje umjetnina u muzeju te opisivanje procesa izrade.	pokazivanje radova, slika, predmeta, starina	3	7
Mogu im pripremiti listiće pomoću kojih će vidjeti što su zapamtili, što su vidjeli te što im se svidjelo.	priprema radnih listića	2	7
U smislu izvannastavnih aktivnosti, kroz kreativnu skupinu.	izvannastavne aktivnosti	2	7
Da učenici na bazi svojih interesa postavljaju pitanja ili rade sa određenim ljudima u muzeju.	mentorstvo	1	7
Da prilagode svoje predavanje na način koji je prigodan dobi djece.	pristup dobi djeteta	3	7
Da se raspitaju koja je dob grupe koja se najavi te vide koje nastavne sadržaje obrađuju i na što trebaju obratiti pozornost.	obraćanje pozornosti na nastavne sadržaje	1	7
Da imaju razumijevanja i za učenike koji su malo drugačiji ili su po individualiziranom pristupu.	razumijevanje za učenike s teškoćama	2	7
Da nešto osmisle sami pa da ponude u pisanom obliku koje aktivnosti se nude.	ponuda dostupnih sadržaja učiteljicama	1	7
Organizacija izložbi učeničkih radova zasigurno bi učenicima bila jako zanimljiva.	organizacija izložbi učeničkih radova	2	7

Tablica 1. Učiteljski stavovi o pomoći muzejskih mentora u procesu individualizacije kod učenika

Prema podacima iz tablice 1 može se primijetiti da učitelji smatraju kako muzejski mentori mogu pomoći pri procesu individualizacije kod učenika na brojne različite načine. Od sedam učiteljica razredne nastave koje su sudjelovale u istraživanju, tri učiteljice smatraju da muzejski mentori mogu pomoći učenicima pokazivanjem različitih radova, slika predmeta i starina te detaljnijim opisivanjem procesa pripreme izložbe. Dvije učiteljice smatraju da bi za učenike bila korisna izrada radnih listića, pomoću kojih se može ispitati što su učenici tijekom posjete muzeju zapamtili i što im se svidjelo, no isto tako ispitati što učenike zanima te se na temelju njihovih interesa može prilagoditi predavanje prilikom obilaska izložbe. Dvije učiteljice ističu važnost izvannastavnih aktivnosti koje se mogu provoditi na različite načine. „Možda više u smislu izvannastavnih aktivnosti, gdje imamo kreativnu skupinu i negdje gdje se kreativno radi, pa da učenici na bazi svojih individualnih želja i interesa postavljaju pitanja

ili rade sa određenim ljudima u muzeju.“ Jedna učiteljica smatra da učenicima od velike koristi može biti mentorstvo muzejskih kustosa. Tri učiteljice naglašavaju važnost prilagođavanja izložbi i načina provođenja učenika kroz izložbe prema njihovoj dobi, dok samo jedna učiteljica ističe kako je bitno da muzejski kustosi budu upoznati sa nastavnim sadržajem određene dobne skupine koja dolazi posjetiti izložbu ili radionicu. Dvije učiteljice upućuju na razumijevanje muzejskih kustosa prema učenicima s teškoćama. „I ako ima djece s teškoćama, da malo više takve učenike uključe u razgovor i da se malo više takvim učenicima obraćaju.“ Jedna učiteljica smatra da je za uspješnu suradnju vrlo značajno da muzejski kustosi unaprijed osmisle određene programe te ih ponude učiteljicama u pisanom obliku kako bi one znale što je ponuđeno te se sukladno tome mogle dogovoriti s djelatnicima muzeja. Dvije od sedam ispitanih učiteljica ističu kako bi učenicima izložba njihovih radova bila vrlo zanimljiva te im dala na osjećaju važnosti.

Reprezentativna izjava	Tema	f	N
Kroz različite oblike radionica koje se odvijaju u muzeju i kroz stručna vodstva, kroz stalni postav i izložbe.	radionice, stručna vodstva,	2	2
Netko iz muzeja može mentorirati učenike koji su zainteresirani za umjetnost.	mentorstvo	1	2
Raspolaganje i izložba građe koja je u kurikulumu.	izložba građe iz kurikulumu	1	2
Učenici imaju pristup građi koju inače mogu vidjeti samo na fotografijama.	dobar vizualni prikaz	2	2

Tablica 2 Stavovi muzejskih kustosa o pomoći pri individualizaciji nastave kod učenika

U tablici 2 navedeni su stavovi muzejskih djelatnika o njihovoj ulozi pri pomoći individualizacije nastave za učenike. U ispitivanju djelatnika muzeja sudjelovali su muzejski kustos te ravnatelj muzeja, koji oboje smatraju da mogu pomoći pri individualizaciji nastave kod učenika kroz radionice koje se odvijaju u muzeju najčešće tijekom ljetnih praznika te kroz razne izložbe i stalne postave. Radionice koje se odvijaju u prostorima muzeja temelje se na učenju novih vještina te izrađivanju zanimljivih predmeta ili radova temeljenih na

određenoj izložbi. Jedan od ispitanika ističe važnost mentorstva za učenike koji pokazuju zainteresiranost za umjetnost, te jedan ispitanik ističe važnost raspolaganjem primjerene građe koja se podudara sa kurikulumom kako bi posjeti muzeju mogli izravno nadopunjavati oblik nastave unutar škole. Oba ispitanika objašnjavaju da je učenicima od iznimne koristi mogućnost proučavanja određene povijesne građe koju više nemaju priliku vidjeti izvan muzeja. Na taj način učenici teorijsko znanje izravno povezuju sa predmetima te kroz zanimljive priče bolje pamte nastavni sadržaj.

Kako učitelji, tako i muzejski kustosi smatraju da su različite radionice i drugi oblici izvannastavnih aktivnosti od velikog značaja tijekom procesa učenja, te da aktivnosti koje se provode u muzeju trebaju pratiti nastavni sadržaj za sve razrede. Učenici kroz takav oblik učenja bolje i brže pamte informacije koje čuju.

Reprezentativna izjava	Tema	f	N
Bilo bi dobro pokazati sadržaje vezane uz našu županiju i zavičaj.	sadržaji vezani uz zavičaj	3	7
Najprimjereniji sadržaji su oni iz prirode i društva.	sadržaji iz prirode i društva	4	7
Sadržaji vezani uz razne umjetničke izvannastavne aktivnosti.	sadržaji vezani uz izvannastavne aktivnosti	1	7
Najprimjereniji sadržaji bi bili povijesni i etnografski.	povijesni sadržaji	5	7

Tablica 3 Učiteljski stavovi o najprimjerenijim kurikularnim sadržajima za suradnju s mentorima iz muzeja

Tablica 3 prikazuje učiteljske stavove o tome koji su kurikularni sadržaji najprimjereniji za njihovu suradnju sa muzejskim mentorima. Od sedam ispitanih učiteljica tri smatraju da je nužno prikazati sadržaje koji su povezani uz zavičaj i županiju učenika te četiri učiteljice ističu važnost sadržaja prirode i društva. Samo jedna učiteljica važnim smatra sadržaje koji su vezni uz umjetničke izvannastavne aktivnosti, dok čak pet od sedam ispitanih učiteljica naglašava važnost povijesnih sadržaja. „Bilo bi dobro pokazati im sadržaje vezane

uz našu županiju. Smatram da bi djeci bilo zanimljivo vidjeti kako su ljudi nekada živjeli te usporediti to s današnjim načinom života.“

Reprezentativna izjava	Tema	f	N
Izložbe povijesne građe, kulturno-povijesne građe i etnograđe.	izložba povijesne građe	2	2
Razni programi i radionice vezani uz dječje stvaralaštvo.	programi vezani uz dječje stvaralaštvo	1	2
Promocije knjiga povijesnih tema iz novije povijesti odrađene s kustosima.	promocije knjiga	1	2

Tablica 4 Stavovi muzejskih kustosa o najprimjerenijim kurikulumskim sadržajima za suradnju s učenicima i učiteljima

U tablici 4 istaknuti su stavovi muzejskih kustosa o najprimjerenijim kurikulumskim sadržajima za koje se oba ispitanika slažu da su to izložbe povijesne građe te etnograđe. Jedan od ispitanika važnima smatra programe i radionice za učenike koje potiču kreativnost. „Tu se održavaju različiti programi vezani za dječje stvaralaštvo i dječji koncerti.“ Također, jedan ispitanik ističe važnost promocija različitih knjiga, kako onih sa zabavnom tematikom, tako i povijesnih sadržaja koje prate nastavni program.

Gledano sa stajališta učitelja i muzejskih kustosa, povijesni aspekt je najistaknutiji. Može se provesti na razne načine, promatranjem izložbe o starijoj ili novijoj povijesti, slušanjem priča, anegdota ili legendi ili usporedbom današnjeg načina života sa načinom života naših predaka.

Reprezentativna izjava	Tema	f	N
U muzeju učenici imaju dobar vizualni prikaz određenih sadržaja, dok im je u školi dostupno samo ono što se nalazi u njihovim knjigama.	dobar vizualni prikaz	2	7
Dobro je osim učitelja imati druge struke putem kojih učenici upoznaju druga zanimanja.	upoznavanje drugih struka	2	7
Prednost je što nisu u učionici te uče na zanimljiviji način i više spontano.	drugačiji način učenja	6	7
Vide kako izgleda surađivanje različitih ustanova pa im to može biti primjer za budućnost.	primjer surađivanja s drugim ustanovama	1	7

Tablica 5 Učiteljski stavovi o prednostima suradnje s muzejom

Tablica 5 prikazuje rezultate ispitivanja učiteljskih stavova o prednostima suradnje s muzejom. Samo dvije od sedam ispitanih učiteljica ističu važnost vizualnih prikaza raznih predmeta koje učenici više ne mogu vidjeti nigdje drugdje nego u muzeju te također dvije učiteljice smatraju da je za učenike bitno da kroz takav oblik suradnje upoznaju druga zanimanja. Čak šest od sedam učiteljica naglašava kako ovakav oblik učenja značajno utječe na učenikovo znanje. Učenici su često izvan škole opušteniji te pozornije slušaju i prate muzejske kustose što dovodi do spontanog učenja i boljeg pamćenja informacija. Jedna od ispitanih učiteljica ističe kako učenici kroz suradnju škola sa muzejima dobivaju dobar primjer međusobne suradnje različitih ustanova što im može biti od iznimne koristi u budućnosti.

Reprezentativna izjava	Tema	f	N
Kroz takvu suradnju mogu saznati što mlađu djecu zanima, što bi mlađa djeca htjela vidjeti.	poboljšanje rada u skladu s interesima učenika	2	2
Koristilo bi u smislu stručnog vodstva po muzejskom postavu prilikom rada s djecom.	poboljšanje stručnog vodstva	2	2
Pomoglo bi pri usavršavanju komunikacijskih vještina.	usavršavanje komunikacijskih vještina	1	2

Tablica 6 Stavovi muzejskih kustosa o utjecaju suradnje na njihov rad

Tablicom 6 iskazani su stavovi muzejskih kustosa o utjecaju suradnje sa školama na njihov rad. Oba ispitanika se slažu da pomoću takvog oblika rada mogu saznati koji su interesi učenika nižih razreda osnovne škole te da uz pomoć dobivenih informacija mogu unaprijediti svoj rad, ali i rad muzeja. Također su oba ispitanika istaknuli kako ovim načinom rada mogu poboljšati stručno vodstvo po muzejskom postavu, dok je jedan ispitanik naglasio kako uz pomoć suradnje sa školama može usavršiti i komunikacijske vještine.

Reprezentativna izjava	Tema	f	N
Kroz godinu ima samo nekoliko izložbi primjerenih djeci nižeg školskog uzrasta.	mali broj izložbi primjerenih nižim razredima	2	7
Oni su još mali i nemaju ni kulturu samih muzeja.	učenici nemaju kulturu muzeja	1	7
Ako kustos govori iznad shvaćanja djece određene dobi, pa oni ne razumiju o čemu se radi.	ne prilagođavanje sadržaja i predavanja djeci	3	7
Moglo bi se dogoditi da su oni šutljivi i ne postavljaju pitanja ili da su glasni i ne prate takav oblik nastave.	ponašanje učenika	5	7

Tablica 7 Učiteljski stavovi o teškoćama tijekom suradnje s muzejom

U tablici 7 iskazuju se učiteljski stavovi o teškoćama koje se mogu pojaviti kroz suradnju sa muzejima. Dvije učiteljice smatraju da kroz godinu nema dovoljno primjerenih izložbi kroz bi bilo moguće ostvariti uspješnu suradnju s muzejom, a jedna učiteljica smatra da se teškoća javlja iz razloga što su učenici od prvog do četvrtog razreda osnovne škole još premali da bi imali kulturu muzeja. Tri od sedam ispitanih učiteljica naglašavaju da je učenicima teško pratiti izložbu i predavanje muzejskih kustosa ukoliko kustos ne prilagodi sadržaj i način izlaganja uzrastu učenika. Pet učiteljica napominje kako se teškoće mogu javljati zbog ponašanja učenika. Prilikom posjete muzeju učenici često znaju biti sramežljivi i neaktivni te zbog toga ne postavljaju pitanja koja ih zanimaju. U drugim situacijama, učenici znaju biti nezainteresirani za izložbu koju posjećuju te zato mogu biti glasni, što onemogućuje ostatku grupe da prate izlaganje muzejskih kustosa.

Reprezentativna izjava	Tema	f	N
Zasigurno nedostatak vremena za provedbu nekih ideja i programa.	nedostatak vremena	2	2
Teškoća može biti nedostatak muzejskog pedagoga.	nedostatak muzejskog pedagoga	1	2
Nezgodno je kada dođe manje motivirana grupa u kojoj ne postavljaju pitanja.	manje motivirana grupa	2	2

Tablica 8 Stavovi muzejskih kustosa o teškoćama tijekom suradnje s učenicima i učiteljicama

Stavovi muzejskih kustosa o teškoćama koje se mogu javiti tijekom suradnje s učenicima i njihovim učiteljicama iskazani su tablicom 8. Jedna od glavnih teškoća s kojom se slažu oba ispitanika je nedostatak vremena. „Ono što bi bio nedostatak je sigurno nedostatak vremena za provedbu nekih ideja i programa jer kustosi obično imaju isto svoje poslove koje moraju rješavati kao što su obrada građe i priprema izložbe.“ Jedan od ispitanika ističe i nedostatak muzejskog pedagoga kao teškoću koja se javlja. Oba ispitanika smatraju da se problem također javlja kod obilaska izložbe sa nedovoljno motiviranom grupom učenika. U tom slučaju učenicima izložba i izlaganje nisu dovoljno zanimljivi, ne interesiraju se za sadržaje o kojima bi željeli više znati te sami prolazak kroz izložbu završi prije nego što je planirano.

Kako učitelji, tako i muzejski kustosi, kao teškoću naglašavaju ponašanje učenika. To se može odnositi na nedovoljnu zainteresiranost za izložbu i predavanje, sramežljivost za postavljanje pitanja ili kada je učenicima dosadno pa počnu međusobno razgovarati i postanu preglasni za praćenje izložbe.

8. ZAKLJUČAK

Učenje je vrlo kompleksan proces koji se događa svakodnevno. Od najranije dobi, djeca spontano uče tekstove pjesmica, pravila raznih igara i brojne druge stvari. Kada govorimo o učenju u školi, bitno je istaknuti sposobnosti učenika, motivaciju te vanjske prilike kao temeljne uvjete uspješnog učenja. Uz proces učenja usko je povezan i proces poučavanja unutar kojeg se može istaknuti predavačka ili frontalna nastava i problemska nastava kao dva najzastupljenija oblika. Također, do danas je razvijen velik broj raznih teorija i pristupa učenju od kojih su najzastupljeniji konstruktivistički pristup koji se temelji na učenju kroz rad, bihevioristički pristup učenju te kognitivistički pogled na učenje. Proces učenja često može biti i neuspješan, stoga se učenike od početka školovanja uči raznim strategijama koje mogu značajno olakšati učenje. Od brojnih strategija, najčešće korištene su pronalazak glavne ideje, pisanje sažetaka, strategija ponavljanja, podcrtavanje i označavanje te mapa pojmova ili kognitivna mapa.

Uz razne oblike učenja i načine poučavanja, sve se češće ističe važnost individualizacije nastave. Kroz takav oblik nastave uvažavaju se sve razlike između učenika te se nastava usmjerava prema svakom učeniku posebno. Uz pomoć pravilnog provođenja individualizirane nastave se osigurava uspjeh u učenju svakog učenika. Individualizacija nastavnog programa od velike je koristi za učenike s teškoćama te za darovite učenike. Najčešće teškoće u učenju koje se javljaju su disleksija ili teškoće čitanja, disgrafija teškoće pisanja, diskalkulija ili teškoće rješavanja matematičkih problema i računskih operacija, deficit pažnje ili hiperaktivni poremećaj te razne govorne smetnje od kojih su najučestalije mucanje i poremećaji artikulacije. Darovitim učenicima je potrebno omogućiti uz razne strategije unaprjeđenje u području njihovih interesa. Aktivnosti i strategije koje se najčešće provode sa darovitim učenicima su akceleracija, obogaćivanje, ljetne škole, dodatni satovi, izborni predmeti ili razni klubovi. Na individualizaciju nastavnog programa utječe i suradnja škole sa drugim ustanovama ili stručnjacima, kao na primjer suradnja sa knjižnicama i muzejima. Kroz takav oblik suradnje učenici imaju priliku učiti na drugačiji način izvan škole što najčešće pozitivno utječe na njihovo znanje.

U ovom radu je prikazana analiza istraživanja provedenog u osnovnim školama u Bjelovaru i u muzeju u Bjelovaru. Kroz istraživanje se ispitalo kako mentori u muzejima mogu pomoći pri procesu individualizacije nastave u nižim razredima osnovne škole, koji su

kurikularni sadržaji najprimjereniji za takav oblik suradnje, koje su prednosti suradnje te koje se teškoće mogu javiti pri ostvarenju suradnje škola i muzeja. Iz analize polustrukturiranih intervjua može se zaključiti da učiteljice smatraju kako mentori mogu pomoći kroz takav oblik suradnje uz pomoć raznih radnih listića, izvannastavnih aktivnosti te kroz prilagođavanje svojih predavanja prema dobi učenika. Muzejski kustosi također ističu razne radionice i mentorstva kao pomoć pri individualizaciji nastave kod učenika. Učiteljice i muzejski kustosi se slažu da su najprimjereniji kurikularni sadržaji za takav oblik suradnje povijesni i etnografski sadržaji te ističu dobar vizualni prikaz, upoznavanje drugih struka te spontano i zanimljivije učenje kao prednosti suradnje. Teškoća pri suradnji škola i muzeja najčešće nema, no mogu se pojaviti, po mišljenju učiteljica i muzejskih kustosa, najčešće zbog nedovoljne suradnje na svim etapama odvijanja muzejske aktivnosti. U tom se slučaju može dogoditi da pozornost učenika i njihova želja za uključivanjem u rad ne bude na zadovoljavajućoj razini te oni mogu biti preglasni, nezainteresirani ili sramežljivi. Suradnja škola i muzeja, kao i drugih ustanova, uvijek ima velike koristi za učenike te unaprjeđuje proces učenja. Vrlo je bitno učenicima pomoći da što lakše svladaju nastavne teme te nauče ispravno učiti i koristiti naučeno u svakodnevnom životu.

9. POPIS LITERATURE

1. De Houwer J., Barnes-Holmes, D., Moors, A, 2013. *What is learning? On the nature and merits of a functional definition of learning.* *Psychon Bull Rev* 20, 631-342 <https://doi.org/10.3758/s13423-013-0386-3> (Datum pristupa 19.8.2022.)
2. Grgin, T. 2004. *Edukacijska psihologija.* Jastrebarsko: Naklada Slap
3. Hotko, J. 2010. *Nastava povijesti u muzeju i uloga muzejskog pedagoga- Hrvatski povijesni muzej. Povijest u nastavi*, VIII(16 (2)), str. 231-245. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/82546> (Datum pristupa: 10.9.2022.)
4. Jagarinec, T. 2019. "Učenje učenja" *Varaždinski učitelj*, 2 (2), str. 60-66. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/224275> (Datum pristupa: 15.3.2022.)
5. Jerčić, M., Sitar, J., 2013. *Učimo učiti: što je kvalitetno znanje i kako ga stjecati.* Zagreb: Element
6. Juričić Devčić, M, Mrkonjić, I, Topolovec, V. *Kognitivne i kauzalne mape u vizualizaciji znanja.* https://www.researchgate.net/profile/Marija-Juricic-Devcic/publication/324910300_KOGNITIVNE_I_KAUZALNE_MAPE_U_VIZUALIZACIJI_ZNANJA_COGNITIVE_AND_CAUSAL_MAPS_IN_KNOWLEDGE_VISUALIZATION/links/5aeadda545851588dd8299d0/KOGNITIVNE-I-KAUZALNE-MAPE-U-VIZUALIZACIJI-ZNANJA-COGNITIVE-AND-CAUSAL-MAPS-IN-KNOWLEDGE-VISUALIZATION.pdf (Datum pristupa: 5.9.2022.)
7. Kisovar-Ivanda, T. 2022. *The Museum-school Mentoring Model and Personalization of Education.* *Jurnal of Elementary Education*, 15(Spec. Iss.), 59-75. Preuzeto s: <https://doi.org/10.18690/rei.15.Spec.Iss.59-75.2022> (Datum pristupa: 4.10.2022.)
8. Kuhlthau, C. C., Maniotes, K. L., Caspari, K. A. 2019. *Vođeno istraživačko učenje: učenje u 21. stoljeću.* Zagreb: Školska knjiga
9. Kuzmanović, Z, Bašić, A. 2011. *Models of individualisation of lower elementary teaching. Metodčki obzori.* 6 (2011) 1 (11), str. 63-71. <https://doi.org/10.32728/mo.06.1.2011.05> (Datum pristupa: 15.3.2022.)
10. Lanček, M., Blaži, D., Ivšac, J. 2007. *Specifične teškoće učenja: osvrt na probleme u jeziku, čitanju i pisanju.* *Magistra ladertina*, 2(1), str. 107-121. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/21162> (Datum pristupa: 7.9.2022.)
11. Lazarević, V. 2005. *Individualizovana nastava.* *Obrazovna tehnologija*, 2 (2005), 47-60 Preuzeto s: <http://www.edu->

soft.rs/cms/mestoZaUploadFajlove/6_OT_2_2005_VESNA_LAZAREVIC_.pdf

(Datum pristupa 21.8.2022.)

12. Lončarić, D. 2014. *Motivacija i strategije samoregulacije učenja: teorija, mjerenje i primjena.* *Psychology.* 84.3: 261-271. Preuzeto s: [file:///D:/Downloads/790575.Loncaric_Motivacija_Samoregulacija_Ucenje_e_knjiga_3%20\(2\).pdf](file:///D:/Downloads/790575.Loncaric_Motivacija_Samoregulacija_Ucenje_e_knjiga_3%20(2).pdf) (Datum pristupa: 7.9.2022.)
13. Marković, M., 2005. *Individualizovana nastava. Obrazovna tehnologija,* 61-66. Preuzeto s: http://www.edu-soft.rs/cms/mestoZaUploadFajlove/7_OT_2_2005_MARIJANA_MARKOVIC_.pdf (Datum pristupa: 21.8.2022.)
14. Mišić, I. 2015. *Darovita djeca.* Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet. Preuzeto s: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:456368> (Datum pristupa: 8.9.2022.)
15. Pšunder, M. i Ribič Hederih, B. 2010. *The comparison between the behavioral and constructivist learning and teaching.* *Informatologija,* 43(1), str. 34-38. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/53040> (Datum pristupa 19.8.2022.)
16. Ristić, V. 2010. *Nastava u muzeju- primjer suradnje škole s muzejom. Povijest u nastavi.* VIII(16 (2)), str. 271-282. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/82549> (Datum pristupa: 10.9.2022.)
17. Stojanović, L. 1987. *Oblici suradnje muzeja i osnovnih škola.* *Informatica museologica,* 18(1-4), 31-32 Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/file/214186> (Datum pristupa: 23.8.2022.)
18. Terhart, E., 2001. *Metode poučavanja i učenja.* Zagreb: Educa
19. Topolovčan, T., Rajić, V., Matijević, M. 2017. *Konstruktivistička nastava: teorija i empirijska istraživanja.* Zagreb: Učiteljski fakultet
20. Woolfolk, A. 2016. *Edukacijska psihologija.* Jastrebarsko: Naklada Slap

10. POPIS SLIKA

Slika 1 Rad učenika i učiteljica („Pisanice“)	32
Slika 2 Učenički radovi („Uskršnji zeko“)	33
Slika 3 Radovi učenika („Pisanice u prirodi“)	34
Slika 4 Radovi učenika („Uskršnje pisanice“)	35
Slika 5 Radovi učenika („Obrisi zeke“)	36
Slika 6 Radovi učenika („Šarene pisanice“)	37
Slika 7 Radovi učenika („Uskršnja košara“)	38
Slika 8 Radovi učenika- recikliranje ambalaže	39
Slika 9 Radovi učenika i učiteljica („Proljeće“)	40
Slika 10 Radovi učenika različitim likovnim tehnikama	41

11. POPIS TABLICA

Tablica 1. Učiteljski stavovi o pomoći muzejskih mentora u procesu individualizacije kod učenika	42
Tablica 2 Stavovi muzejskih kustosa o pomoći pri individualizaciji nastave kod učenika	43
Tablica 3 Učiteljski stavovi o najprimjerenijim kurikularnim sadržajima za suradnju s mentorima iz muzeja	44
Tablica 4 Stavovi muzejskih kustosa o najprimjerenijim kurikulumskim sadržajima za suradnju s učenicima i učiteljima	45
Tablica 5 Učiteljski stavovi o prednostima suradnje s muzejom	46
Tablica 6 Stavovi muzejskih kustosa o utjecaju suradnje na njihov rad	46
Tablica 7 Učiteljski stavovi o teškoćama tijekom suradnje s muzejom.....	47
Tablica 8 Stavovi muzejskih kustosa o teškoćama tijekom suradnje s učenicima i učiteljicama	48